

Výbušné deníky zavrženého spisovatele

Jarosław Iwaszkiewicz (1894–1980) byl největším polským spisovatelem 20. století – i když za hranicemi je téměř neznámý (v Česku nemá ani heslo na Wikipedii).

Pro moji generaci, narozenou v 60. letech, byl synonymem kolaboranta, dlouholetým předsedou režimního Svazu polských spisovatelů, laureátem leninské ceny míru atd. Po roce 1989 se dokonce i jemu naklonění kritici ptali, jestli je Iwaszkiewicz vůbec možné zachránit. Jestli ještě někdo sáhne po knihách spisovatele, který měl podle nepravdivého, ale obecně rozšířeného názoru tak servilní postoj ke komunistům, že si dokonce přál, aby ho pochovali v hornickém mundúru?

Iwaszkiewicz pocházel ze šlechtické rodiny (jeho bratrancem byl největší polský skladatel 20. století Karol Szymanowski). Narodil se na Ukrajině, gymnázium absolvoval v Kyjevě a do Varšavy přijel v roce

1918 s jedním kufrem a sbírkou nevydaných básní. O několik let později už byl nejznámějším básníkem své generace a manželem dědičky nejbohatší rodiny ve Varšavě, která kvůli němu zrušila zásnuby s knížetem Radziwiłłem. Ve svém sídle u Varšavy během let uvítali snad všechny významné polské spisovatele 20. století.

Spor o slovo

V roce 1930 Iwaszkiewicz obdržel dopis od devatenáctiletého básníka z Vilnius, který začínal slovy „Zbožňuji Vás“. Dopis na něj udělal takový dojem, že mladého básníka pozval, aby k nim přijel, a dokonce mu poslal peníze na cestu. Tak začalo jeho přátelství a zanedlouho i milostný vztah s Czesławem Miłoszem.

To, že Iwaszkiewicz byl bisexuální, se ví už dlouho. Sám Miłosz vzpomínal, jak ho rozčilovalo, že v uměleckém světě předválečné Varšavy byl považován za „Iwaszki-

ALEKSANDER KACZOROWSKI
novinář

STŘEDOEVROPSKÉ OKNO

ewiczova chlapěčka“. Po letech však popřel, že by měl jakékoli homosexuální zkušenosti (románky se ženami netajil). O to větší senzací vyvolaly Iwaszkiewiczovy *Deníky* vydané před třemi lety, v nichž spisovatel zmiňuje, jak v čarovnou májovou noc roku 1936 ve Vilnius, v noc „s měsícem a slavíky“, „mohl smilnit s Czesławem Miłoszem“.

Kritici a historikové literatury se od té doby neustále přou o význam těchto slov. „Mohl smilnit“ může totiž stejně tak znamenat, že „smilnil“, jako že jen „mohl smilnit“, ale ne nutně tak činil.

Čtenáři ovšem vědí přesně, co si o tom myslí. Z kontextu vyplývá, že Iwaszkiewicz na svůj románek vzpomíná s nostalgii a smutkem z nenávratně ztraceného mládí.

Bylo mu právě šedesát let, píše se rok 1954. Polsku vládnou komunisti, Vilnius zabrali Sověti. Czesław Miłosz, do roku 1951 kulturní atašé na ambasádě PLR v Paříži, se už tři roky skrývá před komunisty ve Francii, kde právě dokončil knihu *Zotročená mysl*. „A pomyslet“, píše Iwaszkiewicz, „že před dvaceti lety jsem mohl – navíc ve Vilnius! – smilnit s Czesławem Miłoszem. Každá epocha má svůj styl, dokonce i v drobnostech, a v jiné epoše se jistě věci nedají dělat.“

Několikrát se pak setkali za hranicemi, ale nebyla to vydařená setkání. Miłosz se Iwaszkiewiczovi vyhýbal, a když v roce 1980 získal Nobelovu cenu za literaturu, prostě ho vymazal ze svého životopisu. Zmiňoval se o něm zřídka, někdy ve znevažujícím duchu, a nevěnoval mu dokonce

ani osobní heslo ve vzpomínkové knížce *Miłoszova abeceda*.

Událost dekády

Iwaszkiewicz, shozený z literárního Parnasu a nazývaný – slušně – konformistou, však po letech přece jen získal uznání, které mu náleželo. Vydání jeho *Deníků* (které si vedl téměř 70 let, od roku 1911 do roku 1980!) se stalo událostí dekády – stejně pro lovce senzací jako pro milovníky literatury. První se vrhli na pasáže, kde popisuje své homosexuální romány. Druzí si uvědomili, kdo je autor nejvýznamnější polské knihy minulého půlstoletí.

Tak snad by mu někdo mohl dopřic aspoň napsat to heslo v české Wikipedii, ne?

Autor (* 1969) je reportérem týdeníku *Newsweek* Polska. Do polštiny přeložil knihy Bohumila Hrabala, Josefa Škvoreckého nebo Egona Bondyho